

**TIL
LÆREREN**

OLE LUND KIRKEGAARD ALBERT

**Et Litteraturforløb på 4 – 5 uger
Rettet mod 3. klasses trin**

Af Helle Khazen, Sofia Henneberg og Annette Baand Graavett, danskstuderende ved VIA Lærerruddannelsen, VIA University College Silkeborg i samarbejde med Museum Skanderborg

MÅL FOR FORLØBET (EFTER 4. KLASSETRIN) 1. FASE:

<http://www.emu.dk/sites/default/files/Dansk%20-%20januar%202016.pdf>

KOMPETENCEOMRÅDE	FÆRDIGHEDSMÅL Eleven kan...	VIDENSMÅL Eleven har viden om...
Fortolkning - Undersøgelse	Undersøge virkemidler	Enkle metoder til at afdække virkemidler i en tekst
Fortolkning - Fortolkning	Forklare sin tekstforståelse	Sammenhæng mellem virkemidler og budskab i tekster
Fortolkning - Perspektivering	Sætte teksters tema ind i et tidsperspektiv	Måder til at sætte tekster i et tidsperspektiv på
Kommunikation - Dialog	Indgå i dialog i mindre grupper	Samtaleregler

LÆRINGSMÅL:

- Jeg har kendskab til forfatteren Ole Lund Kirkegaard og hans forfatterskab.
- Jeg har kendskab til barndomslivet i 1950erne og kan sammenligne det med mit eget liv.
- Jeg kan læse på, mellem og bag ved linjerne.
- Jeg kan som sporhund indsamle viden om personer i teksten.
- Jeg kan analysere et billede.
- Jeg kan lytte til andre og deltage aktivt i litteratursamtaler.

LÆRERVEJLEDNING

Albert er et af Ole Lund Kirkegaards mindre kendte værker.

Bogen er en skønlitterær børnebog, hvor Alberts drengeliv bliver kronologisk præsenteret fra han kommer til verden, til han bliver en sjov eller irriterende ballademager, alt efter hvilket perspektiv, der tages. Tager man Skomageren eller Den store Rapollos perspektiv, er han "DET VÆRSTE DER FINDES", men tager man læserens perspektiv, er han sjov, fuld af iderigdom og spillopper.

Værket skildrer et børneunivers, som er rigt på fantasi og drengestreger, som de voksne ikke forstår. Dette er en gennemgående tematik i bogen såvel som i forfatterskabet.

Undervisningsforløbet er tilrettelagt for 3. klassetrin og i undervisningsmaterialet med tilhørende opgavehæfte, kan der findes inspiration til, hvordan man kan arbejde med bogen med udgangspunkt i danskfagets forenklede fælles mål efter 4. klassetrin.

Tilgang til forløbet

- Undervisningsforløbet skal ses som et katalog med forslag til forskellige tilgange ind i litteraturarbejdet. Her kan den enkelte lærer tilpasse forløbet således, at det passer til den konkrete

klasse, den viden de har og de læringsstile, som er meningsfulde i klassen. Der er med andre ord forslag til flere veje ind i litteraturarbejdet, og det er samtidig forbundet med en metodisk frihed, som er indlagt i forløbet.

- Der er flere strenge at spille på; forfatterskab og biografi, læseforståelsen i forbindelse med ældre tekster, dialog og litteratursamtaler, billedsamtaler, genretræk og sproglige virkemidler.

Tilgang til værket

- Forløbet er bygget op omkring den originale udgave af "Albert". Der er siden lavet nyere udgaver og "læs let" udgaver, hvor sproget er ændret og tilpasset. Ønsker man at bruge nyere udgaver, kan det være nødvendigt med justeringer i undervisningsmaterialet.
- Værket er opdelt i fire faser, hvor der er fokus på forskellige indgange til teksten. Første del er navngivet som "Kalleby og Skomageren" og har fokus på tid, miljø og personkarakteristik. Anden del "De hæslige slynglers klub" har fokus på billedanalysen. Den tredje del er "Rejsen og mødet med den store Rapollo", hvor fokus er på sprog og virkemidler. I den sidste og fjerde fase "Markedet" er der fokus på meddigtning og mundtlighed, hvor eleverne skal bringe deres viden i spil og skabe deres eget litterære materiale og præsentere det arbejde, der er lavet på klassen.

Tilgang til læringsrummet

- En gennemgående tilgang er, at eleverne via den "væg", som er blevet opbygget gennem hele forløbet, får en fælles viden, som har en stilladserende funktion. Denne fælles viden skal konkretiseres i form af mindmaps og persongallerier, som er synlige i læringsrummet.

Grundtanker med forløbet

- Forløbet er udarbejdet med henblik på byvandringen i Skanderborg, som varetages af Museum Skanderborg i Skoletjenesten Skanderborg. Der er derfor en gennemgående struktur med før – under og efter byvandringen, såvel som der er en før-under-efter struktur på forfatterkendskabet. Der er ligeledes en før-under-efter strategi i læsningen af bogen med stilladsering til ordkendskab.
- Forløbet bygger på et socialkonstruktivistisk læringssyn, og undervisningen bærer dermed præg af induktive tilgange til læring dog med enkelte elementer af deduktive greb. Disse ses bl.a. i mesterlærertilgangen til billedanalysen. Her vurderer vi, at eleverne med fordel kan få indblik i billedanalysen ved at se et lærereksempel. Senere skal de bruge denne viden til arbejde videre med egne analyser.

Vi håber, at mange skolelærere vil benytte vores undervisningsmateriale og få et meningsfyldt og oplevelsesrigt udbytte af det.

Rigtig god fornøjelse.

Anette Baand Graavett, Sofia Henneberg og Helle Khazen

UNDERVISNINGSFORLØBET:

Bogen opdeles i dette undervisningsforløb i fire overordnede dele.

1: KALLEBY OG SKOMAGEREN

Her er der særligt fokus på tid, miljø og personkarakteristik.

2: DE HÆSLIGE SLYNGLERS KLUB

Her arbejdes der med billedanalyse.

3: REJSEN OG MØDET MED "DEN STORE RAPOLLO"

Her vægtes sprog og virkemidler.

4: MARKEDET

Her arbejdes der med mundtlighed og meddigting.

1. DEL - KALLEBY OG SKOMAGEREN

Førlæsning: Se tilhørende opgavehæfte.

Forfatteren Ole Lund Kirkegaard

- Elevernes kendskab til forfatteren?
- Undersøg forfatteren og hans forfatterskab.

Analyse af parateksten

- Hvad giver titel, omslag og billeder for tanker og forventninger til bogens indhold.

Fokus på venskaber

- Klassedialog omkring betydning og definition af en god ven, og hvad man laver, når man er sammen.

Højtlesning s. 1 – 14 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord på klassen:

- Høkeren, galde, murede, målebånd, 5-ører, brun sæbe, borgmester, skarnsknægt, stylter, skilning, byærinder.

Miljøbeskrivelse:

- Hvad er Kalleby for en by? – stor, lille el. lign.
- Hvad findes der af butikker m.m.?

Personkarakteristik af:

- Albert.
- Skomageren.

OM FORFATTEREN

Ole Lund Kirkegaard blev født i 1940 og døde i 1979 i en alder af 38 år.

Han voksede op i Skanderborg sammen med sin far og mor og sin lillebror Jens.

Han blev uddannet skolelærer og begyndte samtidig at skrive børnebøger. I de fleste af hans bøger beskrives barndommen og livet som dreng i 1950'erne og 1960'erne på en humoristisk måde. Der sættes fokus på de sjove, frække og uartige ting, som drenge kan finde på, når de leger uden voksen indblanding.

ET UDVALG AF OLE LUND KIRKEGAARDS BØRNEBØGER:

Lille Virgil
Orla Frø-Snapper
Albert
Hodja fra Pjort
Otto er et næsehorn
Gummi Tarzan
En flodhest i huset
Frode og de andre rødder
Per og Bette Mads
Tippe Tophat og andre fortællinger
Mig og bedstefar-og så
Nissepok

Tid:

- Hvilken tidsperiode foregår fortællingen i?
- Find nogle af de ting, som er typiske for tidsperioden?
- Vis gamle fotos fra egen by og drøft forskellen på før og nu.
- Inddrag bedsteforældre og vær undersøgende på deres barndom – fx hvad de legede efter skole? Hvordan så det ud der, hvor de boede? Hvordan handlede de ind? Hvor meget var pengene værd? Etc.

Som visuel præsentationsform påbegynder klassen en fælles referenceramme i form af en væg/mindmap over bogens personer, miljø og forfatter.

Personkarakteristik:

- Lav en mindmap på Albert, Skomageren og Rapollo.
- Den ene halvdel af klassen er sporhund for Albert og den anden for Skomageren og Rapollo.
- Sporene tilføjes løbende på væggen.

Miljø og tid:

- Find gamle fotografier fra den tid, som bogen foregår i, og opsæt beskrivelser af de ting, man lavede som barn i 1950erne.

Forfatteren:

- Tilføj de tre vigtigste ting om forfatteren, som fremgår af opgavehæftet.
- Find også et billede af ham samt billeder fra hans forfatterskab.

Højtlesning s. 14 – 33 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord og vendinger på klassen:

- Et dragt prygl, skarn, alliker, endefuld, drivert, arrigskab, hæslige slyngler, jas, sølle, gadekær.

Der lægges vægt på ikonoteksten, og eleverne introduceres til samspillet mellem billeder og tekst. Med mesterlæretilgang gennemgås billedet på side 16, hvorefter de får kendskab til de virkemidler, som er på spil.

Billedanalyse:

- Komposition: Hvor en den/de vigtigste person(er)/begivenhed(er) placeret i billedet?
- Afstand og perspektiv.
- Blikretning: Hvor kigger personerne hen?
- Kropssprog: Hvad fortæller dette?
- Billedstilen: Beskriv denne.
- Farver: Hvilken betydning har den sorte streg?

Eleverne kan eventuelt farvelægge kopier af bogens illustrationer undervejs. Derefter kan de samtale og reflektere over udtryk og farvers betydning. Tegningerne kan eventuelt opsættes som en collage.

RESUMÉ AF ALBERT

Albert er en sjov dreng, som med sine mange unoder gang på gang kommer i vanskeligheder.

Både når han trækker skomagerens radiser op af jorden, og når han sammen med sin bedste ven Egon, i "De Hæslige Slønglers Klup" graver en tøsefælde.

Albert, sejler afsted i en sildetønde og møder den store lommetyv Rapollo, grisehandleren, som bliver snydt - og ikke mindst den oversavede dame.

2. DEL - DE HÆSLIGE SLYNGLERS KLUB

Højtlesning s. 34 – 44 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord og vendinger på klassen:

- Brændevin, kartoffelkælder, pilede ned ad vejen, snedige, mælkebøtter, knasede.

Billedanalyse

- Eleverne udvælger en af de tre billeder på side 23, 32 og 41 til en analyse. Her benyttes de ovenstående virkemidler.
- Vær særligt opmærksom på, at billedet på s. 41 indgår i byvandringen.

3. DEL - REJSEN OG MØDET MED "DEN STORE RAPOLLO"

Højtlesning s. 45 – 58 (Se tilhørende opgavehæfte).

Eleverne læser med og siger lydordene højt.

Afklar svære ord og vendinger på klassen:

- Småskænde, gavlen, stendiget, klokkeren, sognefoged, pusterør, snuptag, mælkespande, røgteren, klamre sig, blundede.

Personkarakteristik:

- Den store Rapollo

Der er fokus på sprogets intertekstuelle virkemidler og inferensdannelse.

Spørgsmål til teksten:

- Egon skal blive i sengen for IKKE at gøre noget. Hvad mener Egons mor med det? (S. 49)
- Albert får øje på Mikkel Ræv, som lister afsted i det våde græs med en hare i munden. Kender du en Mikkel Ræv fra andre historier? Og hvorfor har han en hane i munden? (S. 53)
- Albert bliver sulten og vil gå i land. Han kaster sin snøre i land. Hvad fanger han med krogen? (s. 57)
- Den store Rapollo siger, at Albert er en klog dreng. Hvorfor siger han det? (S. 60)

Højtlesning s. 59 – 71 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord:

- Lommetyv, stude, vogterdrengene, daler, sigøjnerdrengene.

Spørgsmål til teksten:

- Rapollo siger "det er netop sodan en knægt, jaj har brug for". Hvad vil Rapollo bruge Albert til?
- Rapollo vil være i Hjallevad meget tidligt. Hvorfor det? Hvad er Rapollo bange for, og hvad prøver han at undgå?
- Rapollo standser og hjælper en bonde på vejen. Hvad hjælper Rapollo bonden med på vejen? Og hvad kører de videre derfra med?
- Til sidst ligger Rapollo låst inde i sin egen kiste, og Albert har nøglen i sin lomme. Hvordan lykkedes han med det?
- Hvorfor tror politiet ikke på Albert, når han siger, at han har tykke mænd i sin kiste?

Særlige virkemidler, der bruges i teksten:

- Når enkelte ord eller hele sætninger skrives med stort.
- Rapollos sprog – hvordan virker hans måde at tale på?
- Gå på jagt i teksten efter "lydord". Lav eventuelt en planche med lydene.

4. DEL - MARKEDET

Højtlesning s. 71 – 90 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord og vendinger på klassen:

- Sild i en tønne, gøglere, græstørv, kyse rundt med, sværme rundt, utyske, mylderet, formedelst, svinepranger, høvlspåner, ruineret, grutning.

Billedanalyse:

- Analyser billedet af grisehandleren og svineprangeren (s. 77)
- Hvad fortæller billedet om de to personer? Læg især mærke til mimik og kropssprog.

Miljøbeskrivelse af markedspladsen:

- Hvad sker der på markedspladsen – beskriv det, som Albert ser og oplever?
- Hvordan ser et marked ud i dag?

Lav en markedsplads på klassen:

- Eleverne skal være sammen i mindre grupper og lave en markedsbod, som de andre kan handle i.
- Skriv jeres egen slutning i Ole-Lund-Kirkegaard-stil. Brug de virkemidler, I har lært undervejs i forløbet.

Højtlesning s. 90 – 107 (Se tilhørende opgavehæfte).

Afklar svære ord på klassen:

- Morderlig ræd, sjokkede, misundelse, knævrede, listige, mandoliner.

Afrunding på bogen:

- Færdiggør miljøbeskrivelser og personkarakteristikker og sæt det på væggen.

Intertekstualitet:

- Rapollo siger s. 104 det samme som Skomageren s.31 – "drenge er dog det værste".
- Rapollo og papegøjen.

En walk and talk:

Vi følger i bogen Alberts synsvinkel. Vi ved derfor ikke, hvad Rapollo fortalte Tubbe og Gnalle.

- Fortæl hinanden på Rapollos måde, hvad I tror, han har sagt.

Eleverne præsenterer mundtligt for klassen deres arbejde med væggen:

- Kortlægning af miljø og tid.
- Præsentation af personerne i persongalleriet.
- Forfatterbiografien.

INTRO TIL BYVANDRING MED MUSEUM SKANDERBORG

På turen får vi indblik i, hvordan Ole var som dreng, og hvordan det var at være barn dengang.

Ole Lund Kirkegaard er opvokset i Skanderborg. Byen bærer på nogle spændende mund til mund fortællinger og anekdoter fra dengang, Ole var barn. Når man har læst bøgerne og har kendskab til de personer, som indgår i værkerne, vil man finde ligheder i byens anekdoter. Måske vil vi få en fornemmelse af, hvem Ole lod sig inspirere af, når han opbyggede personer i sine historier. Måske er personerne i bøgerne ligefrem mennesker, som rent faktisk fandtes i Oles barndom. På byvandringen skal vi på tur rundt i det område, hvor Ole færdedes som barn. Meget er anderledes i dag, men vi vil også finde elementer, som stadig består.

Med kendskab til Oles værker, barndomslivet i 1940-50erne og en god portion børnefantasi kan vi opleve, undres og måske videredigte på historierne og på Oles barndomsliv.

FORBEREDELSE TIL BYVANDRING

Inden byvandringen har klassen afsluttet deres arbejde med "Albert".

For at være godt forberedte på den kommende byvandring skal de også have læst "Dragen" og ud-
drag fra "Orla Frøsnapper". Dette kan fx gøres, når de spiser, i læsebånd el. lign.

BYVANDRING I SKANDERBORG

Byvandring med Museum Skanderborg og Skoletjenesten Skanderborg i Skanderborg. Vandringen er beskrevet på HYPERLINK "<http://www.skanderborg.dk/skoletjeneste>" og kan bestilles ved henvendelse til Museum Skanderborg.

EFTER BYVANDRINGEN ARBEJDES DER VIDERE MED FORFATTERBIOGRAFI

Et "sniller snaller" brev fra Ole

Når Ole holdt foredrag, blev han ofte spurgt om sin egen liv og barndom, men det havde han ikke lyst til at fortælle om. Til sidst blev han træt af de mange spørgsmål og lavede derfor et standart brev, som blev brugt som indledning til foredrag.

Dette brev læses højt for klassen.

"Jeg har lovet at fortælle lidt om børnebogsforfatteren O.L.K. Lidt om hvad han laver, hvordan han laver det, hvad han engang imellem tænker om sit arbejde. Altså en slags sniller-snaller om forfatteren. Og jeg tror nok jeg er den rette til at gengive sådan et par anekdoter om ham for jeg har kendt ham siden han var ganske lille.

Hans barndom faldt i krigsårene, hvor der var knaphed på varer. Således kan jeg nævne, at hans mor altid købte gummistøvlerne fire numre for store. De skulle være til at vokse i. Gennemgående var det sådan, at støvlerne var slidt op, før den lille purk kunne fylde dem ud. Han gik i bogstaveligste forstand med fødderne i et tomt rum. Hans barndom blev således en lang og besværlig vandring i alt for store sko og støvler. Så på en måde han til generationen af, der snublede i starten. Senere kom han i skole. Han vaklede rundt i dette visdommens mørke tempel i et par kolosale efterkrigs-gummistøvler nr. 40.

Dengang havde skolerne ikke den samme lugt af bonevoks og udluftning som nu. Dengang stank skolerne af vådt vadmestøj, sure gulvbrædder og indelukket kridt-luft. Den lille dreng fik aldrig

noget lykkeligt forhold til skolen. Lærerne var store og suveræne. Det var farlige. En af dem havde sorte tobakstænder og kunne spytte sit raseri ud over alle disse små, kuede efterkrigsbørn med store brune spytklatter. Den slags glemmer et menneske sent.

Da den lille dreng med tiden havde fået lært nogle bogstaver og ord, skød han modet op i livet og gik på biblioteket. Hans første lån var "Gøngehøvdingen". I tre dage stavede han sig møjsommeligt gennem den første side. Så opgav han litteraturen for mange år. Men mange år senere blev den lille dreng noget så fornemt som forfatter" (Jens Andersen, O.L.K. en livshistorie s. 47-48).

- Under oplæsningen og efterfølgende skal der følges op på det forståelsesmæssige.
- Eleverne kan undervejs spørge ind til svære ord og til forståelsen.
- Eleverne holder øje med de referencer, som de kan genkende fra bøgerne. (Især Gummitarzan)

Om huler og baghaver

På byvandringen ses Oles barndomshjem, og hvor stor hans baghave var. Gaden, han boede på, og de huse, der lå omkring, indgår også i vandringen.

Tegn en skitse af Oles baghave og lyt godt efter. Her kommer nogle anekdoter fra Oles baghave:

- I Oles have måtte børnene gøre, hvad de ville. De gravede, byggede og legede vildt.
- Andre steder var haverne til pynt.
- Hos naboen stod blomsterne fint, og det var forbudt at spille fodbold i rosenhaven.
- I Oles have var der et stort pæretræ og tre gode blommetræer.
- De byggede huler i det store pæretræ.
- Ole hentede nogle gange brædder fra trælasten på Møllegade.
- Da Ole var lille, kom der, to gange om året, en mand og slog græsset med en le.

Med disse anekdoter færdiggøres tegningerne.

- I den fælles afslutning er der fokus på de intertekstuelle referencer.
- Hvilke elementer fra Oles baghave og Oles brev kender vi fra historierne?

Eleverne får en visuel og konkret forståelse for det intertekstuelle som virkemiddel.

